

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра педагогіки та методики технологічної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Савченко Л.О.

« ____ » _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2023 р.

ФОРМУВАННЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФІЛЬНІЙ
ШКОЛІ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ТНІм-22

ступінь вищої освіти магістр
спеціальності

014.10 Середня освіта (Трудове
навчання та технології)

Гордієнко Оксани Геннадіївни

Керівник доктор пед. наук, професор
Савченко Л.О.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів ____

Голова ЕК _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Гордієнко Оксана Геннадіївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ.....	8
1.1. Визначення сутності і змісту міжкультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі.....	8
1.2. Сутність феномена «міжкультурна компетентність».....	14
1.3. Педагогічні умови формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі.....	22
Висновки до 1 розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ.....	31
2.1. Вивчення стану сформованості мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі.....	31
2.2. Методика формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі.....	36
2.3 Ефективність реалізації методичної роботи з формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі.....	49
Висновки до 2 розділу.....	52
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	57
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. Поширення мобільності студентів та викладачів, глибоке вивчення іноземних мов зумовлюють інтерес до міжкультурної компетентності як наукової проблеми, що нині переживає динамічний розвиток. З можливостями вступу України до Євпопейського союзу відкрилися кордони між державами посилюється рухливість людей, їх мотивація до навчання, обміну досвідом, а також до встановлення і підтримки контактів за кордоном. Водночас постає потреба у визначенні змісту, сутності мультикультурної комунікації, аспектів вивчення. Поряд з цим, посилюється проблема збереження національно-культурної своєрідності формування полікультурної свідомості всіх членів суспільства. У цій ситуації одним із важливих завдань системи освіти є підготовка людини до ефективної діяльності і спілкування у полікультурному середовищі.

Одним із важливих завдань оновлення системи вищої освіти, окреслених у Законі України «Про освіту», «Про вищу освіту», є інтеграція в європейський і світовий соціокультурний простір, що вимагає стрімке прагнення до якісної підготовки_ учнів профільної школи.

Нинішні умови вимагають особистості діяльної, спроможної не тільки виконувати чийсь рішення, а й приймати їх самостійно в різних ситуаціях, які часто пов'язані з ризиком, недостатністю інформації, динамічною ринковою кон'юнктурою. Теоретичні за змістом і широкі енциклопедичні знання, які тривалий час були головним завданням освітнього процесу, мають стати засобом формування у старшокласників готовності ефективно організувати внутрішні (знання, вміння, цінності, якості особистості, психологічні особливості тощо) та зовнішні (інформаційні, особливості спілкування, людські, матеріально-фінансові тощо) ресурси для забезпечення розвитку особистості.

Аналіз наукової літератури дозволяє судити про те, що різні аспекти мультикультурної компетентності особистості молоді вивчені і висвітлені в теоретичних працях (А. Анненкової, В. Апалькова, І. Васютенкова, К.

Безукладнікова, Р. Бікітєєва, Т. Гур'янова, Г. Єлізарова, О. Леонтович, О. Муратова, О. Оберемко, Л. Павлова, Ю. Сініцина, Е. Хакімова, Н. Філатова). Основні засади міжкультурної взаємодії та комунікації ВИСВІТЛЕНО В ПРАЦЯХ (А. Fantini, G. Ellis, Т. Nakayama, Т. Rogers, G. Triandista ін.). Цікавими є концепції зарубіжних дослідників, які виявляють специфіку процесу формування мультикультурної компетентності (G. Chen, D. Deardorff, К. Knapp, J. Knight, С. Kramersch, А. Moosmüller і ін.). Позитивне ставлення до культурних відмінностей вивчали А. Валицька, Л. Корнєєва, В. Кремень, Є. Пасов, В. Сафонова, А. Утехіна, Е. Peterson і інші, вміння міжособистісної взаємодії в рамках рідної і іншомовної культури досліджували О. Асмолов, Н. Гальскова, Н. Гез, Г. Денісова, М. Радовель, П. Сисоєв, D. Carbaugh, G. Fischer.

Пошуку мультикультурного зв'язку, що намагалися пояснити даний феномен з різних точок зору розробляли західні дослідники К. Бергер, С. Гантінгтон, Е. Гірш, Е. Голл, Г. Гофстеде. В Україні предметне поле досліджень в рамках проблематики мультикультурної компетентності тільки формується. Цю проблему розробляють у різнопланових працях В. Андрущенко, Н. Висоцька, Дж. Равен, О. Гриценко, Л. Губерський, І. Дзюба, В. Євтух, А. Єрмоленко, Г. Касьянов, М. Кушнарєва, Л. Нагорна, П. Скрипка, Н. Якса. Серед зарубіжних та відчизнянних дослідників, що розглядали проблему міжкультурного спілкування, заслуговують на увагу праці З. Гасанова В. Заслуженюк, С.Кучеряна, В. Мірошніченка, О.Жорнової, С. та ін. Вивчення проблем досліджень та аналіз публікацій з вивчаймого феномену свідчать про те, що питання мульткультурної комунікації є складним та значущим.

В контексті мульткультурної компетентності розглядаються проблеми глобалізації культури обговорення, яких відбувається на наукових, практичних конференціях та вибінарах.

Однак аналіз педагогічної літератури, показали, що сьогодні відсутні дослідження, присвячені оцінці та переоцінці досвіду підготовки

старшокласників з точки зору міжкультурної компетентності у процесі профільної підготовки.

Аналіз наявних синологічних та порівняльно-педагогічних досліджень засвідчив існування низки суперечностей:

- між актуальністю для сучасної системи педагогічної освіти України критичного вивчення й творчого використання теоретичних ідей і досвіду зарубіжних педагогів з підготовки вчителів та браком в українській науці порівняльних досліджень теорії і практики відтворення вчительських кадрів;

- між прийняттям полікультурності як основоположного принципу розвитку сучасної освіти та відсутністю теоретичних, науково обґрунтованих і методично забезпечених концепцій формування міжкультурної компетентності учнів в умовах профільної школи.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі

Відповідно до мети були поставлені такі **завдання**:

1. З'ясувати сутність, зміст, структуру, виявити критерії та показники сформованості міжкультурної мультикультурної компетентності старшокласників.

2. Виявити й обґрунтувати педагогічні умови формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі

3. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов та експериментальної методики формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології.

Об'єкт дослідження – процес формування міжкультурної мультикультурної компетентності старшокласників

Предмет дослідження – експериментальна методика формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі

Гіпотеза дослідження: формування міжкультурної мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі буде ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови: інтенсифікація та інформативну насиченість навчальної діяльності старшокласників; створення позитивного навчального середовища з використанням технології модерації.

Комплексний підхід до вивчення проблеми зумовив використання загальнонаукових і спеціальних **методів**: теоретичних: ретроспективний, порівняльний, системний аналіз, узагальнення, класифікація, моделювання для визначення сутності ключових понять дослідження, обґрунтування педагогічних умов; емпіричних: систематичне спостереження, самоспостереження, оцінювання, самооцінювання, бесіди, інтерв'ю, тестування та анкетування викладачів та учнів.

Експериментальна база дослідження – Криворізька загальноосвітня школа № 69.

Апробацію результатів роботи проведено у процесі педагогічного експерименту, а також у ході оприлюднення теоретичних і практичних висновків та узагальнень під час виступів на таких конференціях: «Модернізація змісту освіти у підготовці майбутніх професійно-педагогічних фахівців»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м. Кривий Ріг, Криворізький державний педагогічний університет (21 квітня 2023 р.); Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє», Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (дистанційно) 04 квітня 2023 року.

Структура й обсяг роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

1.1. Визначення сутності і змісту міжкультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі.

Мультикультурна компетентність вимагає від учнів знань та навичок комунікації. Фінансові та товарні ринки, засоби інформації і міграційні потоки призвели до експоненційного росту культурних обмінів, що виражається в кількості прямих контактів між соціальними групами та державними інститутами, індивідами різних країн і культур. У ході цих контактів зникає сила силенна традиційних форм життя і способів мислення. Процес глобалізації веде до виникнення нових форм культури і способів життя, поширення комунікації. Суміш культур стає усе більш характерною рисою для цілих суспільств та спостерігається в житті окремих індивідів.

Компетентнісний підхід передбачає формування в тих, хто навчається, як компетенцій, так і компетентностей залежно від сфери діяльності особистості. В тому числі вивчаються проблеми міжкультурної комунікації, як складової фахової компетентності старшокласників.

Сьогодні вченими в соціальному, організаційному та психолого-педагогічному аспектах здійснюються різнопланові дослідження сутності професійно-педагогічної компетентності (Л.Айзікова [1], Н. Бібік [5], Н. Бондар [7], О.Волченко [12], В. Луговий [28], О. Пометун [35], та інші); основного змісту професійної компетентності майбутніх учителів.

У науковій літературі та у довідкових джерелах існує чимало визначень досліджуваних нами понять. Так, словники трактують поняття «компетентний» (від лат. *competens* – належний, відповідний, здатний) як знаючий, обізнаний, досвідчений у певній галузі фахівець, що має право за

рівнем своїх знань і повноважень робити або вирішувати що-небудь, судити про щось; такий, що має право вирішувати питання як підвідомчі [9, с. 445]. До цієї категорії доєднуються поняття: «компетентність», «компетенція», «компетентності» й «компетенції». При цьому компетенцію (від лат. *competence* – «приналежність по праву») розглядають, як: 1) коло повноважень якого-небудь органу або посадової особи; 2) сукупність повноважень, у яких дана особа володіє знанням і досвідом. А компетентність, як: 1) добра обізнаність; 2) володіння знаннями, що дозволяють робити висновки про що-небудь [38, с. 247].

Поняття «компетенція» є основною дефініцією компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід в освіті, на думку О. Пометун, пов'язаний із націленістю навчального процесу на формування та розвиток, становлення ключових/фахових, предметних компетентностей особистості [35].

Так, Н. Бібік, підсумовуючи теоретичні погляди науковців і практиків, які досліджували шкільну освіту, компетентнісний підхід представляє як «спроможності випускника школи відповідати новим запитам ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку свого «Я» в професії, переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, розгляд цього результату з погляду затребуваності в суспільстві» [5].

Основою компетентнісного підходу є «ідея виховання (у широкому розумінні) компетентної особистості, яка не лише має необхідні знання, володіє високими моральними якостями, але й уміє діяти професійно у складних ситуаціях, застосовуючи ці знання, беручи на себе відповідальність за певну діяльність» [18].

На основі аналізу численних зарубіжних трактувань і вітчизняних їх інтерпретацій В. Луговим [28] визначено, що компетентність як інтегральна характеристика ділиться на різні компетентності. Таким чином, фахівець, який володіє певним набором професійних, соціальних, комунікативних, інтегральних компетенцій і особистісних якостей, може бути названий

компетентним, тим, хто володіє компетентністю в тій або іншій галузі діяльності. В свою чергу, набір компетентностей характеризує особу як авторитетну в певній сфері суспільної практики. Загалом певна компетентність може розглядатися, з огляду на галузь її прикладання, як ключова (базова), соціальна чи професійна.

Отже, проаналізувавши праці зарубіжних та вітчизняних дослідників зазначимо, компетентність є похідним компетенції. Компетенція – це об'єктивна категорія, визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень в певній сфері діяльності людини. Змістом компетенції є знання, вміння, навички та ставлення.

Підходячи до визначенню дефініції «мультикультурна компетентність», необхідно звернутися до поняття «культура». Культура (у перекладі з латинського – «оброблення», «обробка») являє собою сукупність створених людством матеріальних, духовних, цінностей, у процесі суспільно-історичної практики й характеризуючих історично досягнутий щабель у розвитку суспільства. У більше вузькому змісті прийнято говорити про матеріальну культуру (техніка, матеріальні цінності) і духовній культурі (виробництво, розподіл і споживання духовних цінностей у галузі науки, освіти, філософії й т.д.).

Культура є одним з фундаментальних понять сучасного суспільствознавства. Цей термін трактується неоднозначно. Сьогодні існує більше 300 дефініцій загального поняття культури. Незалежно відвідмінностей і підходах завжди існує одна загальна риса – йде пошук способу, щоб виразити своєрідність людської діяльності, щоб показати розмежувальну лінію між нею і біологічними формами життя [36]. Цікаво, що саме походження слова «культура» фіксує цю особливість. Латинське слово «cultura» буквально означає культивування ґрунту, тобто специфічний людський вплив на ґрунт з метою його обробки. С другої половини ХІХ століття це поняття все більш пов'язується з аспектами людської діяльності. Все багатство визначень культури, існуючих способів її аналізу традиційно

поділяють на три напрями: ціннісний (аксіологічний), діяльнісний і особистісний. Основним чинником соціального розвитку, засобу гармонізації стосунків між людиною і природою, особистістю і суспільством виступає культура. Вона є основою міжкультурної комунікації, Комунікація є своєрідною умовою функціонування і розвитку культури, оскільки пов'язана з необхідністю передачі культурної інформації шляхом наслідування символічних форм як від одного покоління до іншого, так і від однієї культури до іншої.

В контексті мультикультурної компетентності досліджуються проблеми глобалізації культури та взаємодії цивілізацій. Варто також зауважити, що мультикультурна компетентність як особистісне утворення вже вивчається в багатьох університетах США, країн Європи за допомогою дисциплін мовного спрямування. Серед найголовніших завдань теорії формування мультикультурної компетентності – попередження та усунення міжкультурних непорозумінь. Дослідженням цих питань займаються наукові школи та інститути, а також учені у різних країнах світу тощо [17]. Проаналізуймо погляди науковців на зміст поняття «мультикультурна компетентність». Так, за М'язової І.Ю., мультикультурна компетентність – набір навичок, якими потрібно оволодіти під час спілкування, з іншою культурою та вимагає певних знань та умінь, зосередженості на успадкованих та усталених нормах соціальної практики людей, які належать до різних національних та етнічних спільнот [29]. Згідно визначення Ф.С. Бацевича, «мультикультурна компетентність – це процес спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні, які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, як правило послуговуються різними ідентичними мовами» [4].

Доводиться враховувати, що людина – це представник певної соціальної групи: нації, етнічної спільноти, субкультури, професії, покоління,

коли потрібно інтерпретувати поведінку партнера по міжкультурній комунікації. Привертає увагу вік, стать, релігійність у будь-якій культурі. Поведінка визначається належністю до груп з соціальними функціями та ролями, у яких реалізується потенціал людини – темперамент, характер, стійкість. Потрапляючи у незнайому культуру, людина опиняється у ситуації, коли звичні способи та норми поведінки можуть бути неприйнятними чи, принаймні, неефективними. У такому випадку індивід може розкритися з нового боку, розвинути нові навички, уміння та отримати нові знання.

Реакція людини проходить декілька етапів у випадку контакту. Перший – це період, коли знайомство з новою культурою, породжує прилив оптимізму, хороших настроїв, впевненість в успішній взаємодії та позитивних перспективах на майбутнє. Знайомство з її окремими досягненнями чи представниками всіяє радість новизни. Наступний етап контакту характеризується як «культурний шок». Це період краху надій, планів та сподівань, коли позитивний емоційний настрій змінюється депресією, непорозумінням та ворожістю. Шок виникає, в емоційній сфері, проте важливу роль відіграють соціальні фактори як непристосованість, неприйнятність нових звичаїв, стилю поведінки та спілкування, темпу життя, матеріальних та моральних цінностей.

Ситуативний характер має міжкультурний контакт та культурний шок як його результат, міжкультурна інтеракція. Це означає, що, пристосувавшись до роботи в одній культурі, людина знову буде відчувати незручності, потрапивши у незнайоме середовище і навіть повернувшись додому, тому що розрив суспільних зв'язків з батьківщиною вимагають повторного встановлення необхідного соціального статусу. Маслоу В. зазначає, що міжкультурні відмінності по-різному виявляються в робочому, офіційному середовищі та вдома. Загальноприйнятий інтернаціональний діловий стиль приховує відмінності між культурами, а ті особливості, які виставляються на показ, зазвичай вкладаються в стереотипні схеми. Якщо ж зустріч носіїв різних мовно-культурних традицій відбувається у домашніх

умовах, ці уявлення переважно не спрацьовують. Відмінності, про які людина не знає, вона просто не помічає [16]. Стрес, спричинений «культурним шоком», розрив стосунків з рідними, колегами та навіть співвітчизниками і, з іншого боку, соціальні зв'язки у новій культурі – фактори, що часто є причиною того, що люди, які поїхали за кордон лише на певний період часу, приймають рішення залишитися там назавжди. Не слід думати, що високий освітній рівень та соціальний статус, що передбачає оволодіння людиною навиками міжкультурного спілкування та соціальної взаємодії, завжди допоможуть легко пережити та навіть уникнути культурного шоку. Вивчення адаптації вчених та спеціалістів за кордоном показує, що часто, навпаки, самооцінка, що базується на відносних та об'єктивних показниках, заважає реалістично оцінити ситуацію, побачити виявлення міжкультурних відмінностей та правильно спроектувати свою поведінку.

Отже, українське суспільство має культурне розмаїття, яке спонукає старшокласника до взаємодії, формування в собі позитивного ставлення до представників інших національних меншин, розвитку знань про культури, що його оточують. Одним із завдань сучасної освіти є виховання особистості, котра здатна пізнавати й творити культуру, що вимагає від усіх учасників педагогічного процесу високого рівня комунікативної культури, мультикультурної компетентності. Рішення цієї задачі можлива за умови правильно організованого міжкультурного діалогу.

1.2. Сутність феномена «міжкультурна компетентність».

В умовах глобалізації і тенденцій до інтеграції культур вивченню аспекту мультикультурної комунікації сприяє розширення поля взаємодії між культурами. Кожний народ володіє певною системою культурних і соціальних відносин, що зумовлює розвиток знання про культуру і традиції

свого народу; наявність інтересу до пізнання іншої культури, мови, тому виникає інтерес культурних відмінностей між народами.

«Мультикультурна компетенція» належить до сучасних понять, слів і стоїть в центрі наукових дискусій, про що свідчать різні назви цього поняття: «міжкультурна компетенція», «міжкультурна комунікаційна компетенція», «міжкультурна ефективність». Мультикультурна компетентність являє собою належність соціокультурного життя суспільства, в соціальному просторі якого відбувається взаємодія з різними культурами, у просторовому і часовому вимірах, а також між субjekтами-носіями на рівні окремої культури і міжкультурного спілкування.

Мультикультурна компетенція передбачає, звичайно, глибокі знання іншої культури та мови. Ряд дослідників, роблячи визначення поняття міжкультурної компетенції, наголошують на деяких якостях поведінки особистості, які і називаються компетенцією при комунікації з представниками інших культур. Міжкультурне навчання відбувається тоді, коли людина готова зрозуміти специфічну систему сприйняття, мислення, цінностей та поведінки чужої культури та готова інтегрувати ці знання у власну систему орієнтування [13].

Міжкультурна компетентність формується на основі діалогу, вивчення різноманітності культур, що сприяє виникненню смислової і соціальної цілісності особистості:

а) структура діалогу, в контексті якого розвиваються мовленнєва взаємодія, культурно-символічний та інституціональний рівні;

б) особливості діалогу культур, поєднується взаємодія і комунікація, які виражаються через цінності, норми, установки, що реалізуються в соціальних формах комунікації, асекурація і підтримка взаємозв'язків у суспільстві, збереження і передача соціально-культурного досвіду і спадкоємності.

які дають змогу розглядати сам діалог як форму толерантності і зіткнення двох культур та окреслюють індивідуальне буття в реальній взаємодії.

Водночас розвиваються різноманітні типи мультикультурної комунікацій, що виражаються на таких рівнях:

- 1) міжкультурний - на рівні різних культур;
- 2) внутрішньокультурний - відбувається в межах певної культури.

Водночас комунікація виступає як засіб здійснення багатогранних зв'язків - прямих і зворотних, що уможливорює з одного боку, до збагачення культурних надбань, а з іншого - до втрати культурної неповторності і пошуку подібності. У результаті відбувається конфлікт між глобальним і локальним, між чужим і своїм.

У сучасному світі все більшої значущості набуває мультикультуралізм, діалог культур. у зв'язку з цим набуває значення концепція мозаїчної подібності. сучасна людина, будучи заручником соціальної структури, має багато тотожностей, які часто взаємоперехрещуються, - релігійну, етнічну, національну, державну, корпоративну, соціальну подібність, це зумовлює досвід взаємодії з різними культурами і спонукає до толерантності, до чужого. у широкому філософському смислі мультикультурна комунікація є найважливішим наслідком економічних, політичних і комунікативних мереж, які сьогодні охопили всю земну кулю.

Зона збігу інтересів представників культур являє собою поле для комунікації. Пізнання іншої культури та мультикультуралізм розуміють сьогодні як основну ідею нового століття і як нову соціальна реальність. Комунікація через народи і культури - communication across cultures - робить можливим розуміння чужих культур, паралельного існування культур. М. Байрам виокремлює такі види компетентності: [31]

- 1) аналітична компетенція - розуміння цінностей, вірувань, практик, парадоксів іншої культури і суспільства - включаючи етнічне і політичне розуміння, здібність встановлення зв'язків, усвідомлення умов іншості;

2) емоційна компетенція - здатність розкриття (емпатії) до різноманітних культурних досвідаів і впливів, інтерес і повага до чужих культур, цінностей, традицій, досвіду - транснаціональна культурна емпатія;

3) креативна компетенція - здійснення синтезу культур, бачення альтернатив різноманітних варіантів, здатність використовувати різні культурні джерела для оптимістичного натхнення;

4) поведінська компетенція - не тільки володіння мовою, але й робота як перекладача, вільне використання міжкультурних невербальних кодів (природність), здатність до позбавлення комунікативного непорозуміння при різних комунікативних стилях, здатність підтримання міжперсональних відносин, відповіді на транснаціональні виклики, тиск глобалізації (уніфікація, міграція).

До змісту міжкультурної компетентності відноситься контактування - «спілкування», діалог або полілог - культур.

Діалог культур - взаємодія культур у процесі міжкультурної комунікації, яка забезпечує взаємозбагачення соціальних спільнот, що контактують. З погляду міжкультурної комунікації, культура - це норми соціальної практики людей, які прищеплюються з малку, матеріалізуються і пізнаються через системи культурних кодів, які належать до певних національних чи етнічних спільнот. Особливості такої соціокультурної діяльності зберігаються у колективній пам'яті («ментальній програмі»).

Культурний код - спосіб, яким конкретна культура структурує, оцінює світ, що оточує кожну людину, належну до певної національної спільноти.

Коди культури співвідносяться з давніми уявленнями людини і формують систему координат, яка містить і відтворює еталони культури, традиції, звичаї, поведінку та все життя певного національно-етнічного соціуму.

Культурний контекст - суспільно-історичне середовище, в якому реалізується, сприймається і функціонує система прийнятих у соціумі культурних фактів і цінностей. Традиції культури бувають непохитні, тому

при міжкультурній взаємодії потрібно толерантно сприймати особливості побуту, мистецтва, вірувань, традицій інших народів

У світовій гуманітаристиці поняття «менталітет» і «ментальність» стали широко вживаними у другій половині ХХ ст., але досі не мають чіткого визначення. Деякі філософи ХІХ ст. користувалися ними на позначення інтуїції, способу мислення, якості розуму, стилю світосприйняття, духу народу. Проте очевидно, що витoki цих термінів пов'язані не тільки з духом і душею, а і з розумом, мисленням. У психології чітко розрізняють ментальне як те, що йде від розуму, і сентиментальне як те, що йде від почуттів.

Менталітет (ментальність) (лат. *mens, mentis* — розум, інтелект) — спосіб світобачення людини як представника певної нації та соціально-культурної спільноти. Менталітет віддзеркалює соціокультурну свідомість народу, є регулятором формування соціальної поведінки, для досягнення пріоритетних для кожної конкретної нації цінностей.

Так, Н. Мітрова при вивченні комунікативної культури студентів вищих навчальних закладів, виділяє три структурні одиниці: когнітивно-мотиваційний; діяльнісний; риторичний компоненти [33]. Кожний із компонентів дослідниця розглядає з урахуванням трьох складових комунікативної культури – якостей, знань та вмінь. Наголошує на взаємопов'язаності всіх структурних компонентів комунікативної компетенції, кожний з яких зумовлює чи впливає на результат процесу її формування, і О. Волченко. Дослідниця пропонує такий структурний склад комунікативної компетенції: цілемотиваційний; когнітивно-професійний; особистісний; рефлексивний компоненти [12].

На думку М.Вятютнева, комунікативна компетентність охоплює:

- знання граматики і словника мови;
- знання правил спілкування (тобто необхідно знати, як починати і закінчувати бесіду, про які теми можна говорити в різних типах мовленнєвих подій, знати, які форми спілкування використовуються в різних ситуаціях);

- правильно будувати такі мовленнєві акти, як прохання, вибачення, подяка, запрошення, а також реагувати на них;
- доречно вживати мовленнєві засоби [15].

Мультикультурна компетентність трактується в дослідженнях по-різному. Одні дослідники розглядають її як здатність людей існувати в одному суспільстві, інші – як властивість брати участь в чужій до цього культурі, треті – як ідентичність, яка об'єднує знання і зразки поведінки, в основі яких лежать різноманіття мислення і усвідомлення культурних процесів.

Так, Л. Корнессва, вважає, що мультикультурна компетентність має на думці розуміти, цінувати і поважати фактори, обумовлені культурою, що впливають на сприйняття, мислення, оцінку і дії, як свої, так і інших людей, які базуються на цінностях і нормах різних культур [14].

Мультикультурна компетентність, на думку Н. Гальскова, Н. Гез, є готовністю, що дозволяє особистості реалізувати себе в рамках діалогу культур. Її становлення здійснюється у взаємозв'язку освоєння іншомовного коду і розвитку культурного досвіду людини, в складі якого можна виокремити ставлення людини до себе, до світу, а також досвід творчої діяльності. К. Кнарр визначає мультикультурну компетентність з точки зору лінгвістичного підходу, що впливає на розуміння представників інших культур. [50].

У дослідженні О. Волошкової [27] мультикультурна компетентність розуміється як комплексна категорія, структура: лінгвістичного, когнітивного і афективного компонентів при головна роль лінгвістичного компонента, що обумовлює можливість міжкультурного діалогу. Мультикультурна компетенція формується в процесі оволодіння особливим видом комунікації – міжкультурної комунікацією.

На думку А. Schmid [45] міжкультурна компетентність це: фундаментальне сприйняття людей, які відрізняються від інших поза своєю власною культурою; здатність взаємодіяти з ними в конструктивній манері,

яка вільна від негативного ставлення (забобони, байдужість, агресія та ін.). У зв'язку з цим Г. Фішер [48] визначає міжкультурну компетентність як певну якість особистості, засновану на усвідомленні світу, історії і готовності до дії.

У дослідженні ми будемо дотримуватися підходу щодо визначення структури мульткультурної компетентності старшокласників, а саме, через складові комунікативної компетентності. Базис компетентності становлять компетенції, тому звернемося до переліку комунікативних компетенцій і об'єднаємо їх у групи (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Структура міжкультурної компетентності старшокласників

<i>Група</i>	<i>Зміст компетентностей</i>
Взаємодія	вирішення комунікативних задач з представниками інших культур та народностей
Міжкультурна	ґрунтується на культурних і соціальних нормах комунікативної поведінки; культурних зразків поведінки, ціннісних орієнтацій мови, розуміння свого «Я» з позиції тих культурних характеристик, які заохочуються в конкретному соціумі забезпечує мултикультурну комунікацію; передбачає в якому застосовується мова; є структурною сукупністю соціальних ролей, норм і правил групи.
Мовленнєва	демонструє знання мови і умов її функціонування в різних соціальних контекстах
Комунікативна	Володіння технікою спілкування, здатність забезпечити процесуальний бік спілкування.
Рефлексивна	виявляється в здатності ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, прагнення до роздумів

	над собою що забезпечує процес розвитку і саморозвитку, сприяє творчому підходові до комунікації, досягненню ефективності та результативності.
--	--

Аналіз наукової літератури з питання структури мульткультурної компетентності засвідчив, що в цілому ряді робіт містяться спроби виділення і опису окремих видів компетентності, розкриття характеру їх взаємного впливу і взаємодії.

Визначили компоненти міжкультурної компетентності **Мотиваційний** компонент містить в собі мотиви, потреби та цілі в їхній сукупності, що формують пізнавальний інтерес до вивчення культури, мови, прагнення до вдосконалення власного мовлення, бажання виділятися серед інших знанням мови, культури бажання продовжувати освіту.

Функціональний компонент міжкультурної компетентності характеризується сукупністю знань, спеціальних знань з технологічної освіти. Цей компонент вказує не тільки на фундаментальні знання базових понять з технологій, а й на творчий підхід до застосовування цих знань у діяльностію

Комунікативний компонент містить у собі вміння встановлювати та підтримувати міжособистісні зв'язки, бажання точно й правильно висловити власну думку, у здатності вирішувати нестандартні комунікативні завдання на побутовому, особистісному, навчальному, рівнях, прагнення орієнтуватися в нетипових ситуаціях.

Рефлексивний компонент включаємо уміння свідомо контролювати результати своєї діяльності і рівень власного розвитку, особистісних досягнень; сформованість таких якостей: ініціативність, налаштованість на співробітництво, впевненість у собі, схильність до самоаналізу, здатність до передбачення, ініціативному і прогнозуванню результатів діяльності і відносин.

Отже, вагомою складовою мульткультурною компетентності учня є комунікативна компетентність. Мульткультурна компетенція - це компетенція у спілкуванні з представниками інших культур та національностей. Іншими словами, можливість вести ефективний діалог. Вона може виникнути з ранніх років, а також бути розвинутою тренуваннями [49].

1.3. Педагогічні умови формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі

Проблему виявлення умов, що забезпечують ефективність формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі, досліджувало чимало вчених, водночас особливості формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі досліджено недостатньо. Передусім необхідно зауважити, що саме поняття «умова» тлумачиться ними далеко неоднозначно.

Звернемося до етимології слова «умова». У словникових джерелах умова тлумачиться як:

- «правило, яке забезпечує нормальну роботу чого-небудь» [9];
- «необхідна обставина, передумова, що робить можливим здійснення чого-небудь» [20];
- «ставлення предмета до довколишніх явищ, без яких він існувати не може; умови становлять те середовище, обставини, у якій явище виникає, існує й розвивається» [24].

Таким чином, умови – це ті обставини, які забезпечують чи сприяють діяльності, її організації і результативності.

Умова 1 Інтенсифікація та інформативну насиченість навчальної діяльності старшокласників.

Інтенсифікація(від фр. intensification — напруження і роблю) це досягнення необхідних результатів за рахунок напруження розумових

можливостей особистості. Інтенсифікація навчання – це передача більшого обсягу навчальної інформації студентам при незмінній тривалості навчання і без зниження вимог до якості знань (Є. Камінський). Для успішної інтенсифікації навчального процесу треба розробляти і включати науково обґрунтовані методи управління пізнавальним процесом, що мобілізує творчий резерв особистості. Серед способів інтенсифікації навчання особливе значення має застосування методів, форм, засобів, прийомів, що активізують навчально-пізнавальну діяльність учнів, стимулюють їх навчання. одну із провідних ролей відіграє метод проектів, навчальні дискусії, пізнавальні гри, самостійна робота учнів.

Вдосконалення методів навчання забезпечується шляхом:

- широкого використання групових форм пізнавальної діяльності (парна і групова робота, рольові та ділові ігри та ін.);
- вдосконалення навичок педагогічного спілкування;
- індивідуалізації навчання при роботі в групі, класі і облік особистісних характеристик при розробці індивідуальних завдань та виборі форми спілкування;
- прагнення до результативності навчання і рівномірному просуванню всіх учнів в процесі пізнання незалежно від початкового рівня їх знань та індивідуальних здібностей;
- застосування сучасних мультимедійних засобів, презентацій, інформаційно-комунікативних засобів навчання.

Для інтенсифікації навчання важливий, як темп контролю, так і його аналітичність. Якщо акцентувати увагу на формуванні мульткультурної компетентності студентів, то це означає організацію в навчально-виховному середовищі комунікативної діяльності, що забезпечує їх застосування на практиці під час спілкування зі всіма суб'єктами навчального процесу. Спілкування, як комунікативна діяльність, є упорядкованість комунікативних дій; у процесі комунікативної діяльності формуються комунікативні

компетенції. Виходячи з цього, у процесі професійної діяльності всі властивості мультикультурної компетентності студентів, що впливають на їх розвиток.

На думку науковця Т. Мачачі поняття «проект», «метод проєктів», «проектна технологія» притаманні людині, як діяльній істоті й зорієнтовували її «на здобуття реальності як предмета творіння й конструювання». Автор стверджує: «все, що було необхідним для життя в уявленнях того чи іншого історичного періоду, – проєктувалося, а вже потім виготовлялося. Проте така діяльність не була усвідомленою як проєктна й «не здійснювалася так, як вона здійснюється сьогодні» [39, с.76].

В умовах надстрімкого розвитку суспільства, дослідники почали вважати таку діяльність однією з найпрогресивніших щодо набуття особистісного практичного досвіду. Вона дозволяє акумулювати в собі значний обсяг знань, направлених на створення потрібного продукту або об'єкту праці.

Відомо, що проєкт (projectus) у перекладі з латинської означає «кинутий уперед задум, план тощо» й використовується у різних сферах знань та має декілька визначень.

У процесі відбору тематики й змісту проєктування варто спиратися на специфіку професійної діяльності вчителя технологій, необхідного переліку знань, умінь, досвіду як у галузі навчання в цілому, так і формування культури споживання в учнів зокрема. Учитель технологій має володіти різними сучасними технологіями виробництва, знати їх особливості, можливості їх проєктування та моделювання. Тому майбутнього вчителя технологій варто включати в різні види проєктів у процесі занять варіативної та інваріантної складової навчального плану підготовки фахівця, ураховуючи необхідність як навчальних, так й ігрових, технічних, інформаційних, дизайнерських проєктів.

Умова 2. Створення позитивного навчального середовища з використанням технології модерації.

Навчальне середовище (як система) – це штучно побудоване середовище. Воно має свої власні, характерні тільки йому, цілі й задачі, рівні, ранги, підсистеми та способи досягнення цілей, методи розв’язування як внутрішньосистемних, так і позасистемних задач, встановлення пріоритетів власної діяльності та ін. Однією з умов є наявність суб’єкта навчання та забезпечення в межах середовища циркуляції навчальної інформації в достатньому обсязі. Суб’єкт навчання є кінцевим адресатом системи дій, що відбуваються в межах навчального середовища [22, с. 65].

Освітнє середовище ми розуміємо як сукупність умов навчального процесу, що впливають на розвиток здібностей особистості.

На думку Т. Амабайл [41], середовище повинно забезпечувати час та ресурси; упровадження змішаних стилів роботи для групової взаємодії; формуванню компетентності; конструктивність зворотного зв’язку, що фокусується на певній роботі чи завданні; заохочення атмосфери гри та експериментування; ризику; вільний вибір завдань; передбачення винагороди за досягнення чи заохочення додаткової дії, але такої, яка підтримує внутрішню мотивацію, а не контролює поведінку.

Середовище повинно містити позитивний зразок поведінки, блокування проявів агресивної чи деструктивного руху; соціальне підкріплення творчої поведінки.

Так, І. Лернер пропонує такі прийоми для створення певного морального та емоційного клімату в освітньому середовищі, що сприяє розвитку творчості: давати спочатку легкі доступні творчі завдання; просити повідомити добре відоме; виявляти зацікавленість діями учнів; визнавати та заохочувати багатоваріантні відповіді; розкривати особистісну значущість того, що вивчається й робиться; заохочувати відчуття передбачення та

очікування, знайоме робити знову незнайомим (з іншого ракурсу); будувати передбачення на обмежених даних; співвідносити речі, які, на перший погляд, не співвідносяться; не підкреслювати відчуття провини після здійснення помилки; підвищувати значення відповіді, інколи навіть помилкової, шукати в ній раціональне зерно.

Постає потреба висвітлення технології модерації як однієї з педагогічних умов формування мульткультурної компетентності учнів

- Термін «*модерація*» походить від італійського «*moderare*», що означає «пом'якшувати», «послаблювати», «стримувати». У сучасному значенні під *модерацією* розуміють спеціальну технологію інтерактивного навчання, завдяки якій групова робота аудиторії стає більш цілеспрямованою і структурованою [25].

Або ж, висловлюючись конкретніше, *модерація* – це самостійна технологія інтерактивного навчання, при реалізації якої особи, які навчаються, у невимушеній колегіальній атмосфері й за самостійної участі кожного учасника цілеспрямовано, ефективно й конструктивно вивчають певні теми, розв'язують проблеми та завдання, зосередившись на їхньому змісті.

- Використання модерації в навчальному процесі вищої школи передбачає знання її техніки, що є доволі оригінальним і дещо незвичним у тому розумінні, що у своїй основі спирається практично на більшість загальних і спеціальних навчальних закономірностей та дидактичних принципів, а в основу розробки її мети, змісту й методів «покладені педагогічні, психологічні і соціальні аспекти, зорієнтовані на забезпечення комфортності в групі кожного учасника, на формування їхньої спрямованості для досягнення результатів»

- Модерація дозволяє повною мірою реалізувати усі функції навчального процесу: освітню, виховну, розвивальну. До того ж технологія модерації органічно поєднує найважливіші навчальні методи і прийоми, що

активізують навчальну аудиторію: аналізу й синтезу, систематизації та класифікації, роботи в малих групах та індивідуальної роботи, узагальнення й «мозкового штурму», унаочнення і презентації, орієнтації на результат і зворотного зв'язку тощо. Їх використання не лише передбачає особисту відповідальність кожного учасника за свої дії та досягнення спільного результату, але й орієнтовані на перенесення набутих знань у повсякденну практику. Ця особливість модерації є надзвичайно важливою й актуальною, оскільки дозволяє скоротити розрив між набутими теоретичними знаннями та їх практичним застосуванням. Іншою особливістю модерації є те, що вона дозволяє майбутньому вчителю «організувати навчальний процес таким чином, щоб знання не відштовхували учнів, а радше притягували їх; не лише приносили безпосереднє задоволення, а й стимулювали подальше навчання»

Методи модерації відрізняються від автократичних дидактичних способів навчання. Викладач і студенти – майбутні вчителі технологій і креслення – є рівноправними учасниками освітнього процесу. Від кожного з них однаково залежить успіх навчання. Студент перестає бути об'єктом навчання, займаючи активну позицію в освітньому процесі. Такий підхід формує у студентів самостійність у виробленні та прийнятті рішень, готовність нести відповідальність за свої дії, виробляє впевненість у собі, цілеспрямованість та інші важливі якості особистості.

У процесі модерації модератор, у нашому випадку викладач, виконує різні функції. Коли мова йде про передачу змісту якого-небудь матеріалу, модератор виступає в ролі референта; необхідно змінити відносини, що виникають між учасниками групи, – модератор виступає в ролі консультанта; для впорядкування та управління процесами підвищення кваліфікації модератор перебирає на себе обов'язок керівника робочим процесом у групі.

У значній мірі ефективність процесу навчання у групі перебуває в залежності, по-перше, від впливу модератора на процес навчання, не випадково модератора називають «каталізатором групи», по-друге, від характеру відносин усередині групи. У зв'язку з цим модератор повинен

володіти не тільки комунікативними навичками, а й навичками управління процесом навчання й евалюації (оцінки процесу навчання).

- При використанні технології модерації принципово змінюється і роль викладача [9].

Він стає консультантом, наставником, старшим партнером, що принципово змінює ставлення до нього студентів – з «контролюючого органу» викладач перетворюється на більш досвідченого товариша, що грає в одній команді зі студентами. Зростає довіра до викладача, зростає його авторитет і повага у студентів. Це вимагає психологічної перебудови та спеціальної підготовки викладача з проектування такого заняття й навіть циклу занять, знання технології модерації, активних методів навчання, психофізіологічних особливостей студентів. Але всі ці старання й намагання не будуть марними та віддякою матимуть досягнутий результат.

Модерація – один із способів досягнення мети навчання з оптимальним використанням креативності кожного члена колективу, без зайвих витрат часу. Кого не обтяжують нудні заняття, у кінці яких із потоку наданої інформації не зроблено ніяких висновків? Мета проведення модерації – найбільш повне залучення всіх студентів до заняття, таким чином забезпечуючи оптимальне використання ідей та енергії членів групи та гарантуючи, що за рахунок перерозподілу завдань усі роблять загальну справу та отримують конкретний результат.

Отже, модерація є прикладом використання інтерактивних форм навчання під час викладання фахових дисциплін, що дозволяє організувати продуктивне, результативне заняття та залучати старшокласників до навчання як до свідомого і творчого процесу.

Висновки до 1 розділу

У сучасному світі все більшої значущості набуває мультикультуралізм, діалог культур. «мультикультурна компетенція» належить до сучасних понять, слів і стоїть в центрі наукових дискусій, про що свідчать різні назви цього поняття: «міжкультурна компетенція», «мультикультурної комунікаційна компетенція», «мультикультурна ефективність».

Уточнено, що мультикультурна компетентність, треба розглядати як сукупність особистісних якостей (комунікаційних, ціннісно-змістових орієнтацій, знань, умінь, навичок і здібностей), здатність до інтеграції знань і навичок і їх застосування в умовах потреб зовнішнього середовища, які швидко змінюються.

Вагомою складовою мультикультурної компетентності учня є комунікативна компетентність, визначення котрої як комплексного поняття ще і досі не набуло єдиного, повного та достатньо коректного формулювання. *Мультикультурна компетенція*— це компетенція у спілкуванні з представниками інших культур та національностей. Іншими словами, можливість вести ефективний діалог. Вона може виникнути з ранніх років, а також бути розвинутою тренуваннями.

Визначили *компоненти* мультикультурної компетентності: мотиваційний, функціональний, комунікативний, рефлексивний,

Основними умовами ефективного формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі є: інтенсифікація та інформативну насиченість навчальної діяльності старшокласників; створення позитивного навчального середовища з використанням технології модерації.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

2.1. Вивчення стану сформованості мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі

Відповідно до теоретичних положень, що розкривають сутність, зміст та структуру мультикультурної компетентності старшокласників, у дослідженні поставлено мету – виявити й експериментально перевірити сукупність педагогічних умов, які забезпечують ефективність впровадження ігрових ситуацій у формуванні цього складного інтегративного особистісного утворення.

Мета та задачі дослідження обумовили необхідність застосування комплексу наступних методів: анкетування, спостереження, опитування, тестування, співбесіда. Важливе місце серед методів дослідження посів метод моделювання ігрових ситуацій та педагогічний експеримент, що включав три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний, на якому здійснювалося співставлення результатів констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту.

Констатувальний експеримент проводився на базі КЗШ м. Кривого Рогу № 69 та охопив 25 учнів загальноосвітніх шкіл.

Його метою було виявлення вихідного рівня сформованості мультикультурної компетентності старшокласників і перевірка теоретичних узагальнень щодо вирішення цієї проблеми,

Програма констатувального експерименту вирішувала такі завдання:

- Визначення рівнів сформованості структурних компонентів мультикультурної компетентності учасників експерименту;
- Вивчення вихідного рівня сформованості мультикультурної компетентності учасників експерименту;
- Виявлення чинників та причин, що впливають на рівень розвитку мультикультурної компетентності старшокласників.

На початковому етапі констатувального експерименту визначалися ціннісні настанови та структура мотиваційної сфери респондентів, оскільки ціннісно-мотиваційний компонент є базовим компонентом змісту комунікативної компетентності учнів та суттєво впливає на процес її набуття та рівень її розвитку.

Для з'ясування структури мотиваційної сфери учнів основної школи проводилося анкетування за методикою Є. Ільїна «Мотиви вибору діяльності викладача». Анкета була нами адаптована відповідно до специфіки дослідження та спрямовувалася на виявлення мотивів вивчення англійської мови. Ця методика базується на концепції внутрішньої та зовнішньої мотивації.

Відповідно до ціннісного критерію (урахування системи ціннісних орієнтацій та смислових установок, які визначають спрямованість спілкування, притаманного старшокласникам, спосіб включення у комунікативну, міжкультурну взаємодію з суб'єктами навчальної діяльності), досліджено рівень сформованості таких показників, як: знання якостей особистості в спілкуванні, прийомів залучення та утримання уваги; уміння зрозуміти позицію партнера в спілкуванні; володіння безконфліктними формами спілкування під час розв'язання проблемних питань.

Аналіз анкетування розмістили в таблиці.

Таблиця 2.1

Мотивививчення технології учнями (25 учнів)

Тип мотивації	Рангове місце	Осіб (%)
Мотиви соціальної взаємодії та між особового спілкування	2	29,8
Мотиви формування міжкультурної компетентності	8	27,3
Зовнішні позитивні мотиви	1	38,7
Зовнішні негативні мотиви	4	4,2

Як видно з таблиці 2.1, серед мотивів вивчення технології учнів домінують зовнішні позитивні мотиви (38,7%), мотиви соціальної взаємодії (29,8%). Слабковиражені мотиви формування мультикультурної компетентності (27,3%). Отримані дані засвідчують низький рівень мотивації учнів до вивчення різноманітних технологій. У відповідях на запитання інтерв'юєра старшокласників акцентували увагу на таких негативних чинниках, як розумова перевтома, труднощі в запам'ятовуванні навчального матеріалу.

Для вивчення особливостей використання на заняттях зі старшокласниками інтерактивних технологій навчання проведено бесіди з вчителями та проведено анкетування. На запитання «Чому викладач не активізує увагу старшокласників проблемними питаннями, не проводить дискусій, диспутів, воршопів не спонукає старшокласників думати, аналізувати?» найчастішою була відповідь: «Я повинен встигнути дати матеріал програми, на розмови й емоції в мене немає часу», «Якщо я розпочну дискусію з учнями, я не зможу далі керувати колективом класу і не встигну провести заняття за розробленим планом», «Дотримуюся традиційних вимог до проведення уроку» тощо.

Вчителі утруднились дати відповіді, які методи навчання належать до інтерактивних. Серед позитивних і негативних характеристик, якими повинен володіти викладач під час застосування інтерактивних форм навчання, жоден педагог не виокремив одну з основних ознак – інтерактивну взаємодію як таку, що необхідна для швидкого й активного засвоєння знань

старшокласниками, створення творчої атмосфери в класі, налагодження контакту з учнями.

Варто зауважити, що лише 53,5 % респондентів розуміли зміст поняття «мультикультурна» компетентність; 73 % викладачів окреслили можливості виконання завдань із формування мультикультурної компетентності старшокласників в умовах профільної школи. Серед чинників, які стримують процеси формування мультикультурної компетентності старшокласників, респонденти називали варіанти відповідей, що запропоновані в анкеті, наприклад: «загальна ситуація в суспільстві» (29 %); «зайва увага до культури мови» (15 %); «слабка матеріально-технічна база профільної школи» (22 %); «відсутність конкретних методик формування мультикультурної компетентності старшокласників» (13 %); «психологічна невідповідність вчителя до міжкультурного спілкування» (11 %); «психологічна невідповідність старшокласників до вивчення різних культур» (10 %).

Для 37 % старшокласників основною є орієнтація на налагодження гуманних міжособистісних взаємин і сприятливого соціально-комунікативного психологічного клімату в класі. Це дозволяє орієнтуватись в умовах, вигідних для особистісної самореалізації. Критеріями її ефективності вважають сприятливий емоційний клімат у колективі, урахування здібностей, інтересів і потреб учнів, налагодження їхніх довірливих стосунків, співпрацю та взаємодію з вчителями.

Таблиця 2.2.

Рівень обізнаності вчителів з окремими змістовими напрямками формування мультикультурної компетентності на уроках технології у профільній школі (у % до загальної кількості учасників анкетування)

Зміст	Добре інформ.	Частково	Не інформ.
Визначення поняття «мультикультурна»	13,8	11,2	75

компетентність»			
Знання про компетентнісний підхід у навчанні	22,2	27,8	50
Сучасні підходи до навчання й виховання в сучасній профільній школі	21	36	43
Знання змісту навчального плану, навчальних програм, концепцій формування особистості	25	33,3	41,7
Способи інтеграції навчально-виробничого процесу, науки і практики	30,6	22,2	47,2
Застосування технічних і технологічних термінів	19,4	36,1	44,5
Використання засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій	33,3	25	41,7
Знання психолого-педагогічних закономірностей, соціальних і психологічних чинників ефективності професійної освіти та підвищення кваліфікації	25	33,3	41,7
Знання про суть, види проектування	16,7	22,2	61,1
Середній показник	22,2	27,8	50

Отже, результати анкетування вчителів дають підстави стверджувати, що до основних причин, які ускладнюють формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі, належить відсутність навчально-методичного забезпечення, неформована на достатньому рівні професійна компетентність щодо активного застосування в навчальному процесі професійно-комунікативних технологій та ін. Слід також відмітити, що в своїх відповідях учителі вказували, що для якісної організації проектного навчання їм потрібно оволодіти навичками роботи з різними офісними програмами; вчитися користуватися мультимедійним проектором, інтерактивною дошкою та різною технікою.

2.2 Методика формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі

Відповідно до теоретичних та емпіричних визначень формування мультикультурної компетентності старшокласників в цьому напрямку відбувається відповідно до трьох етапів, на кожному з яких реалізуються педагогічні умови, визначені у процесі дослідження.

На I – *репродуктивно відтворювальному етапі*– студенти оволодівають технічними знаннями та вміннями, творчо їх застосовують у навчальному процесі. Отже, відбувається реалізація першої педагогічної умови *інтенсифікація та інформативну насиченість навчальної діяльності старшокласників*. На підготовчому етапі студенти оволодівають основами проектно-графічної культури. Уперше знайомляться з цілісним процесом графічної розробки виробів, проектно-графічними засобами, засвоюють шляхи реалізації проектної пропозиції конструктора / дизайнера до виробничого зразка та серійного виробу через прийоми розробки та підготовки проектно-графічної документації, конструкторської проектної документації інженера-конструктора, технологічної документації технолога та технічної документації робітників-виконавців та складальників.

«Технологічні» засоби, що підкріплюють вплив мультикультури, досліджені в сучасній театральній педагогіці. Їх реалізації у процесі навчання технологій.

Створення творчого освітнього середовища при вивченні технології відбувається шляхом актуалізації, доречним є використання таких прийомів навчання:

«Інтелектуальна розминка» – діалог між старшокласниками у вигляді запитань-відповідей із акцентом на матеріал теми, що вивчається. Прийом допомагає виявити глибину засвоєних знань і, головне, – прогалини у знаннях учнів; передбачає швидкий темп мовної активності. Наприклад, при вивченні теми «Раціональне харчування» просимо провести гру «Наше здоров'я в наших руках» підготувати відповіді на питання: якщо ж з'явилися зайві кілограми? Орієнтовний простий спосіб визначення нормальної ваги? Що їсти, скільки та як? Правила приготування зберігання і споживання їжі.

Дієта 1000 калорій. Фітнес дієта. *Американська дієта* відноситься до числа найбільш популярних способів схуднення. Нерідко дану дієту називають «голлівудська», тому що її активно використовують зірки Голівуду.

Що було першим - торт або тістечко? Вчені сходяться на думці, що першим був все-таки торт. Записи рецептів та історичні залишки перших солодоців були знайдені території Стародавньої Греції та в Єгипті і датуються другим тисячоліттям до н.е. Випікали їх спочатку в круглій формі без основи (підкладаючи знизу щільну основу), що нагадує каструльку, з розтертих зерен пшениці, змішаних з медом і фруктами. Тістечка само, як «порційний» десерт виникли набагато пізніше, а широкодоступними стали тільки в ХІХ столітті, коли виробництво цукру в світі було поставлено на широкий потік. До цього їх могли дозволити собі тільки представники багатих верств суспільства. Але майстерність кондитерів досягло небувалих висот вже тоді, особливо, як легко припустити - у Франції. Саме з французької мови прийшли до нас такі «солодкі» слова, як безе, желе і багато інших.

Наведемо приклади стосовно технології складання кошторису. Наприклад, як правильно скласти кошторис, щоб ретельно спланувати проведення ремонтних робіт у квартирі / класі, закінчити їх в короткі терміни з мінімальними витратами? Спочатку необхідно визначитися, який ремонт ви будете робити: косметичний або капітальний. Від цього залежить кількість потрібних матеріалів та обсяг робіт. Якщо вивірили провести капітальний ремонт, то кошторис повинна бути розділена на дві частини: ремонтно-оздоблювальні роботи; чорнові та оздоблювальні матеріали. *Програма для складання кошторису:* Кошторис - це документ, який систематизує всі витрати на майбутнє будівництво або ремонт. Це легко можна виконати самостійно, не маючи при цьому спеціально розроблених програм. *Як скласти кошторис своїми силами?* Достатньо мати програму Excel на своєму комп'ютері. Проводити розрахунок засобів і матеріалів потрібно дуже

ретельно, щоб уникнути помилок і перевищення планованих витрат. У ній слід відобразити все до дрібниць. Інструкція роботи в програмі Excel

1. Перед складанням кошторису на будівництво або ремонт зробіть огляд об'єкту і складіть список необхідних робіт.

2. Для складання кошторису відкрийте таблицю Excel, надайте графам наступні найменування: - роботи з ремонту (будівництва); - матеріали; - оплата робітникам (якщо вони будуть залучатися); - додаткові витрати.

3. У графі «роботи» розпишіть кожен пункт, які саме роботи будуть проводитися. Враховуйте все, починаючи від підготовчих і закінчуючи оздоблювальними роботами. Якщо будуть залучатися робітники, напишіть по пунктах, які саме роботи вони будуть виробляти. Наприклад, циклювання, фарбування, заміна вікон та інше

Наступний етап практичний – вивчення нового матеріалу, де старшокласники ознайомлюються з основними положеннями теми, створюються умови для самостійного пошуку технічних закономірностей, нової інформації. Доцільним буде використання різних наочних засобів, особливо використання мультимедійних засобів, адже викладення матеріалу з проектування неможливе без використання комп'ютера. Мультимедійні презентації сприяють кращому запам'ятовуванню матеріалу.

Наприклад при вивченні теми «Споживчий кошик». Між учасниками навчально-ігрового проектування під керівництвом вчителя ролі розподілялись наступним чином:

1 група: соціологи, економісти, юристи – досліджували проблеми, пов'язані з поняттями «споживчий кошик» і «прожитковий мінімум».

2 група: розрахункова – обробка даних за допомогою таблиць і формул.

3 група: аналітична – системний аналіз проблем, пов'язаних із поняттям «споживчий кошик», узагальнення висновків, формулювання пропозицій.

Одним із методів підготовчого етапу для стимулювання пізнавальної активності та формування культури споживання у старшокласників було обрано метод банку ідей, що проводився в кожній із проектних груп, а потім і між ними. Для проведення методу банку ідей використовувалася схема, на якій учні записували свої ідеї щодо таких пунктів: види споживання, джерела здобуття інформації про особливості споживання товарів і послуг, що необхідні людині для життя й розвитку. Цей метод дав змогу визначити основні напрями для розв'язання поставлених проблем.

На дослідницькому етапі старшокласникам у проектних групах було використано такі методи, як: аналіз, синтез, узагальнення, інтерв'ю, бесіда, метод щоденників, графічні роботи зі складання діаграм, образних моделей. Під керівництвом викладача було проведено аналіз конкретних ситуацій. Для розгляду, аналізу та обговорення було запропоновано таке проблемне питання: «Аналіз складових споживчого кошика сім'ї». Запропонуйте власний варіант розв'язання проблемного питання, відповіді обґрунтуйте.

Добре спрацьовує і метод «Синектики». На заняттях з «Технічної творчості учнів» пропонують студентам дати відповіді на такі питання: «Уяви, що ти – конструктор у рекламному агентстві. Як би ти спілкувався з клієнтом? Враховував би його точку зору? Зміг би пояснити, яким чином та за допомогою яких графічних засобів ти збираєшся виконати замовлений ним проект?»; «Уяви, що ти – замовник, клієнт агентства з проектування виробів. Як би ти пояснив розробнику задумку свого проекту? Якими графічними засобами запропонував би користуватися? Чи зміг би ти зробити ескіз майбутнього проекту, щоб донести свій задум до замовника?».

На цьому етапі доречним є використання таких прийомів, як *коучинг*, *скеффолдингу* процесі проектування.

Коучинг – це мистецтво створення (за допомогою розмови та поведінки) середовища, яке полегшує рух учнів до бажаної мети, так, щоб воно приносило задоволення [11]. Коучинг – це тривалі відносини, що

допомагають людям отримати значні результати в їхньому житті (в кар'єрі, бізнесі або в громадських справах). За допомогою коучингу студенти розширюють галузь пізнання, підвищують ефективність і якість свого життя [37]. Коучинг-стратегії припускають організацію чотирьох базових етапів: 1) постановка мети «Чого ти хочеш?»; 2) аналіз поточної ситуації «Що відбувається?»; 3) будівництва шляхів досягнення мети (напрацювання варіантів) «Що потрібно зробити?»; 4) досягнення (реалізація і контроль) «Що ти будеш робити?».

У процесі реалізації завдання «Проектування графічного об'єкта» при його розробці нами були використані питання [6]. Наприклад:

1. Постановка мети – «Чого ти хочеш?». При проектуванні завжди є джерело натхнення, загальна ідея і спрямованість. Треба лише цю ідею сформулювати в текстовому вигляді. І бажано навколо цієї ідеї створити цікаву історію:

«...чому вас привабила ця тема?»;

«...що для вас стало відправною точкою?»

«...чи працювали Ви в цьому напрямку раніше?»

«...для якої аудиторії розробляється ваш графічний об'єкт?»

«...що нового ви хочете привнести у ваш графічний об'єкт?»;

2. Аналіз поточної ситуації – «Що відбувається?».

«...продемонструйте найбільш привабливі для вас історичні аналоги досліджуваної теми»;

У межах III *творчого етапу* ми реалізовували другу педагогічну умову створення *позитивного навчального середовища з використанням технології модерації*. Метою модерації є:

- установити основні вимоги до особистості вчителя креслення;
- окреслити здатності вчителя креслення: педагогічні, організаційні, графічні, конструкторські, дидактичні, перцептивні, комунікативні, дослідницькі та науково-пізнавальні;

- виявити, які професійні компетентності повинні бути присутні в особистості вчителя креслення й чому це важливо;
- розробити заходи, спрямовані на вирішення існуючих проблем у колі означеної теми.

Ми пропонуємо завдання, наприклад:

- Моделювання ситуацій «Ми купуємо в магазині, кіоску, на ринку». Продемонструй процес продажу-купівлі товару (кросівок, цукерок, фруктів). Продемонструй практичні навички культурної споживчої поведінки під час здійснення покупки товарів та послуг (І група – купує в магазині, ІІ група – робить зачіску в перукарні, ІІІ група – завітала до торгового центру)
- Віртуальна лабораторія. Створення: реклами товарів та послуг; власної етикетки; каталогу товарів та послуг; проекту дитячого кафе.
- Дослідження. Завдання: робота із джерелами інформації, обробка статистичної інформації. Порахуй, скільки разів протягом 30 хвилин демонструвалися реклама по телебаченню. Назви, які товари, послуги рекламувалися. Прокоментуй, реклама якого товару, послуги тобі подобалася найбільше.
- Створення й реалізація споживчих проектів. *Творче завдання:* розробити проект на тему (на вибір студентів) «Чисте місто» (боротьба із засміченням території міста); «Жива вода» (вивчення якості послуг водопостачання в рідному місті); «Я купую взуття» (аналіз ринку взуття та його якісних ознак); «Споживчий кошик» (порівняння цін споживчого кошика поточного та минулого року, сімейізрізним достатком, різних міст та районів); «Я купую холодильник» (вивчення поведінки споживача під час купівлі побутової техніки для зберігання харчових продуктів); «Оплата комунальних послуг» (вивчення тарифів та розрахунків на комунальні послуги).

З освітнього погляду, ігри – це спосіб групового діалогічного дослідження можливої дійсності в контексті особистісних інтересів, що дає людині змогу постійно отримувати інформацію із зовнішнього середовища.

Під час гри засвоюється передовсім сюжет, що забезпечує трансляцію певного елемента культури як сюжету. У процесі розвитку старшокласників форма відносин наповнюється (доповнюється) змістом.

Завдяки ігровому характерові групової роботи полегшувався процес сприйняття ситуації учасниками. Попри умовність ігрової ситуації, учасники гри діяли реально, що впливало на перебудову психолого-педагогічних особливостей особистості. Гра для них стала засобом розвитку, підвищення рівня формування культури особистості, зокрема культури мовлення і спілкування.

Групові методи навчання відрізняються духом колективізму, сприяють налагодженню довірливих стосунків, згуртовують групу людей-одномудців, що разом поборолі труднощі завдяки спілкуванню.

На заняттях з технології було запропоновано такі ситуації: «Видатні науковці України», «Проблеми спілкування між батьками і дітьми»; «Мої друзі», «Світ моїх захоплень», «Мандрівка до Києва», «Захист професії» тощо. В ході опанування дисципліни «Технологія» використано таку ігрову ситуацію, як «Автобіографія». Її мета – сприйняття та вияв уявлень про себе в соціальному і психологічному плані. Завдання – скласти розповідь про себе; презентувати себе у формі стислої автобіографії (розповісти про себе, виокремивши найважливіше: де вчилися, проживаєте, яка ви людина, які у вас інтереси, скільки вам років...); розповідь повинна бути чіткою, ясною, лаконічною, водночас оригінальною, цікавою та привабливою для слухачів. Захист свого портфолію.

Старшокласники активно послуговувалися мультимедійними презентаціями на різноманітні теми: «Проектне навчання за кордоном», «Інтернет як засіб дослідження й інструмент оброблення інформації», «Життя на безлюдному острові», «Школа майбутнього», «Педагогічна газета» тощо.

Різноманітною була тематика групових проєктів, із-поміж них варто назвати евристичну гру «Особисті права й відповідальність майбутнього фахівця \ учителя», дослідницький проєкт «Кулінарія реальна та віртуальна», семінар «Мотиви обрання педагогічної / технічної / економічної професії», конференцію «Ідеальний образ сучасного вчителя» тощо.

На III етапі було запропоновано Travel-скетчинга - шляхові замальовки у вигляді ескізів, карт або заміток з малюнками. Передають атмосферу і настрій під час подорожі або поїздки. Найважливіше в цьому виді - вміння передати настрій, атмосферу місця, «схопити момент»; необхідно правильно передати масштаб, пропорції об'єкта; часто потрібна швидкість виконання, так як в подорожах час не дозволяє малювати годинами на пленері, а значить, потрібно виокремити головне в сцені і графічними способами стилізувати його в малюнку.

Скетчинга - це техніка швидкого створення простих малюнків і візуальних заміток за короткий інтервал часу. Такі замальовки - скетчі, - допомагають відобразити на папері перші враження, емоції та ідеї. Швидкий начерк, дає змогу висловити свій творчий задум. Застосовуючи такий швидкий малюнок, художник вчиться спостерігати, виділяти головне і не фокусуватися на деталях.

Скетчі часто малюють в різних місцях: на вулиці, в кафе, на конференціях або прямо на ходу. Тому інструменти і матеріали повинні бути простими, щоб завжди мати їх під рукою.

Існує декілька технік створення скетчів, і в кожній з них використовують свої інструменти і матеріали. Наприклад, для маркерів або акварелі краще вибрати спеціальну щільний папір, а для олівців - гладку.

Для створення скетчів використовують: звичайний папір або спеціальні невеликі блокноти – Скетчбук, маркери на спиртовій основі, кольорові фломастери, акварель для заливки окремих ділянок і акцентів, або ж для створення повноцінних скетч-ілюстрацій, кольорові олівці, лінери та інше. Також, можна використовувати акварельні маркери, які розмиваються водою

та допомагають створювати плавні переходи.Змішання різних технік дозволяє робити акцент на контрасті та експериментувати. Вдаючись до яскравих кольорів в скетчах, Ви краще підкреслите привабливий вигляд продукту і додасте йому більше насиченості.

Скетчбук – це блокнот чи записник, який призначений для малюнків, ескізів та зарисовок, але, як правило, не містить жодних розміток. Також його можна назвати «блокнотом для малювання», який завжди під рукою, коли приходять творчі ідеї.У Скетчбук щільна обкладинка, гарний папір всередині і часто невеликий розмір. Вибирайте Скетчбук, в якому приємно малювати і який зручно носити в сумці.

У сучасному світі скетчінга - це можливість висловити свої думки, враження від зустрічей, відвідування заходів, подорожей і все відобразити на аркуші паперу або в своєму Скетчбук.

Food-ілюстрація - це малюнок їжі. На сьогодні найпопулярніший і смачний вид Скет-ілюстрації. Використовується для створеннякулінарнихрецептів, рекламноїпродукції, оформлення меню і інтер'єрів.

Fashion-ілюстрація - замальовкиодягу, взуття, костюмів, макіяжу та модельних образів. Скетч-портрет. Для зображення скенчінг – ілюстрації важливо знання пропорцій людини, вміння стилізувати їх. Потрібно знати, як виграно подати свою ідею, колекцію в якому акцент потрібно зробити саме на дизайні одягу, а не на фігурі або портретній схожості; необхідно також вміння передавати такі матеріали і текстури як: шкіра, волосся, різні види тканини, метал.

Флористичний скетчінга - малюнки композицій з квітів. Підходить для флористів та декораторів.Цей напрямок використовується в роботі флористами і декораторами. Ілюстратори використовують цей вид скетчінга для створення робіт, які в подальшому можуть бути використані на косметичних установах, еко-продуктах, рекламах і так далі.

Промисловий скетчинг - малюнки техніки і навколишніх предметів, яскраві ідеї і концепції в галузі промислового дизайну. Зазначимо, що у промислового скетчингу потрібно володіти аспектами композиції, вміння будувати об'єкти в просторі, розуміти їх конструктив для грамотної компоновки проекту на аркуші. У цьому виді скетчингу потрібна досконала техніка і швидкість, впевненість у виконанні.

Конспект «Кулінарного посідинку»
(Розраховано для учнів старших класів)

Мета: закріпити знання та вміння вихованців по приготуванню їжі через виконання конкурсних завдань.

Завдання:

- розвивати вміння смачно і різноманітно готувати.
- підвищувати інтерес до кулінарії і національної кухні.
- сприяти соціалізації та адаптації вихованців дитячого будинку до самостійного життя.

Виховувати почуття відповідальності, колективізм, повагу один до одного.

Обладнання: столи, кухонний інвентар, продукти, аркуші паперу, ручки, аркуші з завданнями.

Конкурс «Домашнє завдання»

Шановні учасники вам пропонується представити ваші кулінарні домашні завдання, а журі вас уважно слухають і оцінюють.

- Оригінальність страви – 10 балів.
- Смак страви – 10 балів.
- Подання страви – 10 балів.
- Оформлення страви – 10 балів.

Конкурс «Збери слово»

Ведучий. Поки журі підраховує бали, команди отримують для наступного конкурсу конверти з завданнями, де знаходяться літери, з яких необхідно зібрати слово.

Конкурс «Композиція до святкового столу»

Від команд запрошуються по два людини. Учасникам (представникам від команди) пропонується набір продуктів, інструменти і оголошується завдання – приготувати з цих продуктів страви (святкові салати) за певну кількість часу

Оцінюється за такими критеріями:

- Оригінальність страви – 10 балів.
- Смак страви – 10 балів.
- Оформлення страви – 10 балів.

Отже, змагаються: _____ (називаються представники від команд)

Конкурс питань.

Ведучий. А я хочу звернутися до глядачів: зараз ви можете допомогти своїм командам заробити додаткові очки. Оголошую конкурс запитань, які вимагають від вас знань з кулінарії.

З якого злака отримують перлову крупу? /ячмінь/

І торт і імператор. /Наполеон/

Перелік страв. /Меню/

З чого складається страва

Наука про чистоту. /Гігієна/

М'яка лава, рід дивана і бутерброд. /Канапе/

Смачна телепередача, яка йде на першому каналі. /Смак/

Назвіть основне класичне російське національне гаряче супове блюдо.

/Щі/

І шоколадні цукерки, і назва грибів. /Трюфель/

Земляна груша. /Топінамбур/

Національний грузинський суп. /Харчо -/

Що можна приготувати, але не можна з'їсти? /уроки/

В'ялений виноград. /Ізюм/

В воді родиться, а води боїться(сіль).

Сидить на ложці, звисивши ніжки (локшина, капуста).

Варто містечко, скільки сіреньких будинків, стільки біленьких мешканців (соняшник).

Не розбивши горщика, не з'їси каші (горіх).

Сидить дівчина в темниці, а коса надворі (морква).

На соломинці будинок, сто хлоп'ят в ньому (мак).

Я білий як сніг, в пошані у всіх. І подобаюся вам. Хоч на шкоду зубам (цукор).

Чого в роті не втримаєш (окріп)

Сам червоний, цукровий, каптан зелений оксамитовий. (кавун)

Кругле, та я не яблуко. З хвостом, та не миша. (редиска)

Всіх годую, а сама безротая. (ложка)

Варто Антошка на одній ніжці (гриб).

Розсипчаста, в'язка, рідка, густа (каша).

Вона буває глибока, вона буває крейди, однак це не річка, звать її (тарілка).

З-під шапки пар валить, в животі вода кипить (самовар)

Дод. завдання для глядачів:

Наступний конкурс «Чорний ящик».

У цьому чорному ящику заховано написане на картці назва страви, яку треба відгадати, задаючи навідні запитання, на які я відповідаю однозначно: «так» або «ні». Команда, яка поставила найменшу кількість питань і швидше отгадавши назва страви, перемагає.

(Журі оцінює останні конкурси).

Завдання 1.*«Меню для іноземних туристів»*

Суть даної справи полягає у створенні спеціального меню з урахуванням національних особливостей кухонь різних країн.

Розробити меню для ресторану відповідно до теми:

- Дитяче меню японського ресторану.
- Французьке десертне меню.
- Російське меню (перші страви).
- Російське меню (закуси).
- Російське меню (національні десерти).
- Американське меню для дитячих свят.
- Десертне меню корейської кухні.
- Меню для ресторанів високої кухні (Франція, Італія, Індія, Велика Британія, Шотландія...).

Основні вимоги до виконання завдання:

- Побудова меню на основі національної кухні;
- Використання продуктів, які проростають в країні, для якої розробляється меню;
- Дизайн меню повинен відображати національні особливості країни;
- Обов'язкова наявність ілюстрацій до страв.

Завдання 2.*«Сервіровка для невідомого гостя»*

Суть даної справи полягає у створенні мультимедійної презентації. Вправа потребує попередньої підготовки.

- Надати короткі історичні відомості розвитку обраної кухні.
- Створити візуальний ряд необхідних предметів для сервіровки столу. Студент повинен знайти зображення кожного предмету, що входить до сервіровки столу, спираючись на національні особливості кухні, що презентуватиметься.

- Представити один з предметів сервіровки, який характерний саме для тієї країни, що презентується.
- Представити варіанти сервіровки столу.
- Вказати певні особливості етикету кухні тієї країни, що презентується. [34].

2.3. Ефективність реалізації методичної роботи з формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі

Аналіз ефективності реалізації технології з формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі дозволив зафіксувати позитивні кількісні та якісні зміни рівня учнів.

Після впровадження методичної роботи на заняттях із дисципліни, а саме «Технологія», показники сформованості мультикультурної компетентності покращилися, дуже низький рівень зовсім відсутній, а показник високого покращився майже на 48 %, середній рівень підвищився з 17,76 % до 41,8 %. Експериментальний зріз показав, що у старшокласників підвищився рівень показників володіння теорією та практикою викладання технологічної освіти: низький рівень до експерименту складав 43,77 % студентів, після експерименту показник зменшився майже на 39 %, а саме складає 7,45 %.

Оцінка результатів процесу формування мультикультурної компетентності у старшокласників загалом визначалася через становлення відсоткового співвідношення, тобто за співставлення учнів, що перебувають на тому чи тому рівні, на початку експерименту і в кінці дослідницько-експериментальної роботи.

Динаміка формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі на контрольному

етапі експерименту, порівняно з даними констатувального зрізу, прогресує: у процесі експериментальної роботи зафіксовано позитивні зрушення у учнів експериментальної групи, що виявлялися, передусім, у підвищенні рівня знань, пошукової активності, сформованості пізнавальних потреб та прагненні їх реалізувати, особистісній зацікавленості у вияві активності й творчості під час навчальної діяльності тощо.

Рис. 2.1. Результати успішності з дисципліни «Технологія»

Це доводить суттєвий факт, який характеризує як позитивні зрушення, що відбулись у когнітивній сфері розвитку технічних здібностей особистості учнів профільної школи. Подібне зростання у старшокласників особистісного спрямування на творче самовираження й самовизначення в умовах навчально-пізнавальної діяльності з вивчення дисциплін, спрямованих на розвиток технічних здібностей, засвідчує посилений інтерес у навчальній і позанавчальній формах її організації.

На підставі отриманих даних ми можемо констатувати здобуття старшокласниками навичок самоорганізації пізнавальної діяльності з технічних знань і сформовану особисту потребу поглиблювати вміння й навички створення творчого середовища та стимулювання проектно-технологічного мислення.

Таблиця 2.3

Динаміка участі старшокласників профільної школи у формах навчально-пізнавальної діяльності з вивчення дисципліни «Технологія»

Форми й види навчально-пізнавальної діяльності	на початку		наприкінці	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Читання спеціальної та додаткової літератури технічного та дизайнерського спрямування	18,5	21,4	19,8	15,2
Обговорення важливих і цікавих тем з «Технології»	11,5	12,9	13,7	15,4
Виконання проектних творчих завдань	25,6	24,8	25,6	25,1
Застосування знань й умінь на уроках «Технології»	30,6	22,2	31,4	23,6
Відвідування об'єктів культури, перегляд	7,8	6,3	3,2	7,8

відеоматеріалу з технологій				
Науково-дослідницька робота, аналіз матеріалу з технічної творчості	6,0	12,4	6,3	12,9

Важливо, що таке стремління і здатність старшокласників до самостійної роботи свідчить про їх особистісне самоствердження в професійно-спрямованій діяльності на основі формування мультикультурної компетентності та схильностей до самоорганізації особистості.

Динаміка розвитку технічних здібностей у старшокласників профільної школи, у порівнянні з даними констатувального зрізу, прогресує. У процесі експерименту зафіксовано позитивні зміни, що виявилися в підвищенні інтересу учнів експериментальних класів до розвитку мультикультурної компетентності.

Висновки до розділу 2

У розділі описано програму педагогічного експерименту щодо формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі; подано методіку організації констатувального етапу експерименту; здійснено діагностику сформованості учнів мультикультурної компетентності в процесі навчання.

Перевірка ефективності педагогічних умов проведення якого були природними для всіх учасників процесу.

Експериментальна перевірка обґрунтованих педагогічних умов та розробленої методіки формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі показала їхню ефективність і підтвердила висунуту гіпотезу. На основі порівняння результатів, отриманих в експериментальних і контрольних групах, їх кількісного та якісного аналізу, виявлено, що застосування запропонованих умов і реалізації методіки зумовило суттєві та статистично значущі зміни в рівнях сформованості мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі.

Для вивчення реального стану підготовленості учнів до навчальної діяльності було розроблено анкети, спрямовані на виявлення: інтересу учнів до мультикультурної компетентності, рівня володіння способами формування такої компетентності; мотивації до їх вивчення.

Загальний рівень формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі якісно змінився. Наприклад, в експериментальній групі кількість учнів із високим рівнем розвитку технічних здібностей зросла на 1,5 % і становила 24,7 %. Кількість учнів із середнім рівнем розвитку зросла на 9,6 % й становила 45,8 % від загалу. Ці старшокласники показали досить високу мотивацію щодо необхідності формування мультикультурної компетентності, а також високий рівень знань із дисципліни «Технологія» .

Кількість старшокласників експериментальної групи з низьким рівнем формування мультикультурної компетентності зменшилася на 11,1 % й становила 29,5 % від загалу. Ці учні залишилися на низькому рівні, хоча в них і відбулися деякі позитивні зміни в діяльнісній, проектній, результативній сферах.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано практичне розв'язання проблеми формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі. Окреслену проблему розв'язано шляхом теоретичного обґрунтування, розробки, експериментальної перевірки та впровадження в навчальний процес методики формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі. Досягнення мети проведеного дослідження та реалізація поставлених завдань дали підстави для таких висновків і рекомендацій:

1. Комплексний аналіз джерельної бази з проблеми формування мультикультурної компетентності показав значущість мультикультуралізму, діалогу культур. Феномен «мультикультурна компетентність» належить до сучасних понять, і стоїть в центрі наукових дискусій, про що свідчать різні назви цього поняття: «міжкультурна комунікаційна компетенція», «мультикультурна ефективність».

Уточнено, що мультикультурну компетентність, треба розглядати як сукупність особистісних якостей (комунікаційних, ціннісно-змістових орієнтацій, знань, умінь, навичок і здібностей), здатність до інтеграції знань і навичок і їх застосування в умовах потреб зовнішнього середовища, які швидко змінюються.

Вагомою складовою мультикультурної компетентності учня є комунікативна компетентність, визначення котрої як комплексного поняття.

Уточнено, що *мультикультурна компетенція* — це компетенція у спілкуванні з представниками інших культур та національностей. Іншими словами, можливість вести ефективний діалог. Вона може виникнути з ранніх років, а також бути розвинутою тренуваннями.

Визначено *компоненти* міжкультурної компетентності: мотиваційний, функціональний, комунікативний, рефлексивний,

2. З'ясовано, що мультикультурна компетентність – це динамічний процес засвоєння знань, який веде до розвитку індивідуальних якостей, накопичення досвіду, що передбачає безперервний розвиток і самовдосконалення старшокласника. Мультикультурна компетентність це інтегративне особистісне утворення, зумовлює готовність до здійснення засвоєння культурної спадщини людства та України.

3. Виокремлено, науково обґрунтовано та конкретизовано педагогічні умови ефективного формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі є: інтенсифікація та інформативну насиченість навчальної діяльності старшокласників; створення позитивного навчального середовища з використанням технології модерації.

4. Зміст формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології у профільній школі було реалізовано за такими напрямками: *репродуктивний етап* (учні оволодівають технічними знаннями та вміннями, творчо їх застосовують у навчальному процесі); *практичний етап* (старшокласники оволодівають знаннями й уміннями з технологічної освіти та творчо застосовують набуті знання під час проведення занять в класі); *творчий етап* використання технології модерації як засобу формування мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології.

Експериментальна перевірка розробленої та впровадженої системи експериментальної методики показала статистично значущі якісні й кількісні зміни в рівнях сформованості мультикультурної компетентності старшокласників на уроках технології як за окремими компонентами, так і цілісно. За результатами прикінцевого зрізу виявлено позитивні якісні зміни у формування мультикультурної компетентності старшокласників. Кількість студентів експериментальної групи, які виявили високий рівень сформованості мультикультурної компетентності, зросла на 8,54 %, задовільному – на 8,33 %, на низькому – вона зменшилась на 16,87 %.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в підготовці учнів до формування самовдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Айзікова Л. В. Компетенція та компетентність: до визначення понять у пошуках зарубіжних дослідників. Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Збірник наукових праць. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2008. Випуск 12. С. 291 – 296.
2. Анананьєва О. П. Мультикультуралізм і толерантність як соціально філософські концепції соціокультурного простору: дис. ... докт. філ. наук. Одеса, 2016.
3. Байбакова О. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи у вищих навчальних закладах США: дис. ... канд. пед. наук. Ужгород, 2017.
4. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 343 с.
5. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід усучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 45-50.
6. Божко Л. В. «Формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій і креслення засобами проектування» : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Центральноукраїнський національний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2017. 257 с.
7. Бондар Н. Д. Формування ключових компетентностей майбутніх менеджерів сфери туризму в процесі вивчення гуманітарних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 Вінниця, 2016.
8. Бондар С. Термінологічний аналіз понять «компетенція» і «компетентність» у педагогіці: сутність та структура. Освіта і управління. 2007. Т 10, № 2. С. 93–100.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т Бусел. Київ, Ірпінь : Перун, 2007. 1736 с.

10. Використання інтерактивних методів навчання / О. М. Ковальова, Н. А. Сафаргаліна-Корнілова, Н. М. Герасимчук, О. А. Кочубей. 2016. URL: <http://www.refs.in.ua/m-kochubej-o-a-vikoristannya-interaktivnih-metodiv-navchannya.html>.
11. Вікіпедія – вільна енциклопедія URL : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Коучинг>
12. Волченко О. М. Формування комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / АПН України, Інститут педагогіки. Київ, 2006. 261 с.
13. Воронкова Н. Формування міжкультурної компетенції особистості в процесі навчання іноземної мови URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035681.pdf>
14. Воротняк Л. І. Деякі аспекти формування міжкультурної комунікативної компетенції магістрів вищих педагогічних навчальних закладів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Вип.1. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2015_1_3.pdf
15. Вятютнев М.Н. Комунікативна спрямованість навчання мові в закордонних школах. *Мова за кордоном*. 2010. №6. С.38-45.
16. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. ISSN Online: 2312-5829. *Освітологічний диски* 2014, №2 (6) С.23-30.
17. Галицька М.М. Мовленнєвий етикет як елемент культури іншомовного спілкування менеджерів туризму. *Іноземні мови в навчальних закладах. Науково-методичний журнал*. Київ : 2004. №3. С. 134-140.
18. Годлевська Д. М. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова. Київ, 2007. 287 с.

19. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. Вища освіта України. 2008. №3. С. 23-30.
20. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. С. 375.
21. Губа Н. О. Кандиба М. О. Феномен особистісної компетентності у просторі наукового знання. Психологічні перспективи. Луцьк, 2010. Випуск 15. С. 52–61.
22. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
23. Емре Ерджиес «Формування професійно-комунікативної компетентності студентів-іноземців у процесі фахової підготовки» : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Одеса, 2016. 242 с.
24. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 6: У–Я / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова, Г. П. Півторак, В. Г. Склярєнко, О. Б. Ткаченко; Укладачі: Г. П. Півторак, О. Д. Пономарів, І. А. Стоянов, О. Б. Ткаченко, А. М. Шамота. НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка, 2012. 568 с.
25. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід: Методичний посібник. / Авт. -уклад. О. Пометун, Л. Пирожєнко. 2007. 136с.
26. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / підзаг. ред. О.В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.
27. Костєнко Д. В. Дослідження поняття міжкультурної компетентності: теоретичний аспект. *Науковий вісник Донбасу*. 2018. № 1-2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2018_1-2_10
28. Луговий В. І. Компетенції та компетентності: поняттєво-термінологічний дискурс Педагогіка вищої школи : методологія, теорія, технології. Вища освіта України. 2009. № 3 (дод. 1). Київ : Гнозис, 2009. 630с.

C.8–14.

29. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація» Філософські проблеми гуманітарних наук. 2006. № 8. С. 108-113.

30. Мальцева К.С. Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.04 / Ін-т філос. ім. Г.С.Сковороди НАН України. Київ, 2002. 20 с.

31. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація. «Академія», Київ: ЦУЛ, 2012. 288 с.

32. Мітрова Н. О. Формування комунікативної культури у студентів вузу в процесі їх включення до соціально орієнтованої діяльності : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : 13.00.08 - Теорія та методика професійної освіти. Майкоп, 2006. 27 с.

33. Нагорна Н. В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції. Виховання і культура. 2007. № 1-2. С. 266 – 268.

34. Пісна Т. Комунікативна активність як необхідна умова формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2019. Вип. 182. С. 219–222.

35. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвід зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : 2004. С. 15-24.

36. Пономарів О. Д. Культура слова. Мовностилістичні поради : навч. посіб. Київ : Либідь, 2001. 240 с.

37. Романова С.М. Коучінг як нова технологія в професійній освіті
URL : <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/viewFile/2145/2136>

38. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с

39. Теоретико-методичні засади формування базових понять з навчального предмета «Технології» в учнів основної школи : колективна монографія / А. М. Тарара, В. П. Тименко, Т. С. Мачача та ін. Київ : Педагогічна думка, 2014. 369 с.
40. Філософський енциклопедичний словник / наук. ред.: Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук. Київ : Абрис, 2002. 751 с.
41. Amabile T. M. Creativity in context: update to the social psychology of creativity. Boulder, Colo. : Westview Press, 1996. 336 p.
42. Bolten J. Interkulturelle Kommunikation. Texte und Übungen zum interkulturellen Handeln. Sternenfels: Wiissenschaft und Praktik, 2003. 396 S.
43. Davis, N., Fletcher, J. and Groundwater-Smith, S. The Puzzles of Practice: Initiating a collaborative research culture. Canberra, Australia: 2009 Australian Association for Research in Education (AARE) International Education Research Conference, 29 Nov 3 Dec 2009 URL : <http://www.aare.edu.au/09pap/dav091506.pdf>.
44. Deardorff D. K. Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization // Journal of Studies in Intercultural Education. 2006. Vol. 10. Issue 3. Pp. 241–266.
45. Definition of intercultural competence [Electronic resource]. URL : <http://www.kwintessential.co.uk/articles/info/definition-intercultural-competence.html>.
46. Fantini, A. E. (2001, April). Exploring intercultural competence: A construct proposal. Paper presented at the National Council of Less Commonly Taught Languages, Arlington, VA.
47. Fischer G. E-mail in foreign language teaching. Towards the creation of virtual classrooms. Tübingen, Germany : Stauffenburg Medien, 1998.
48. [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2\(37-38\)/kdvkta.PDF](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2(37-38)/kdvkta.PDF)
49. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0>

[%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F](#)

50. Knapp Karlfried. Intercultural Communication in EESE URL: <http://www.cs.uu.nl/docs/vakken/bci/programma/intercult.html>

51. Moosmüller A. Interkulturelle Kompetenz und interkulturelle Kenntnisse. In: Roth, K.: Mit der Differenz leben. Europäische Ethnologie und Interkulturelle Kommunikation. MünchenVerlag, 1996. S. 217–290.

52. Porter, R.E. & Samovar, L. A, eds. Intercultural Communication: A reader. Fifth edition. Belmont: Wadsworth Publishing Company, 1988. 340p